

AKTINIDIE VÝZNAČNÁ 'ISSAI' *IN VITRO* A MOŽNOSTI JEJÍHO DOPĚSTOVÁNÍ

HARDY KIWI 'ISSAI' *IN VITRO* AND ITS FURTHER CULTIVATION

Matěj Semerák, Alexandra Slámová

VÝZKUMNÝ A ŠLECHTITELSKÝ ÚSTAV OVOCNÁŘSKÝ HOLOVOUSY s.r.o., Holovousy
129, Holovousy 508 01

e-mail: matej.semerak@vsuo.cz, ORCID ID: 0000-0003-0666-8143

ABSTRAKT

Aktinidii význačnou, liánu blízce příbuznou mnohem známější aktinidii lahodné, lze díky její mrazuvzdornosti pěstovat i ve středoevropských podmínkách. Plody, nazývané mini-kiwi, jsou bohatým zdrojem vitamínů a minerálů. Při množení tohoto druhu lze vedle klasických technik dobře uplatnit i metodu mikropropagace. V rámci experimentu jsme založili explantátovou kulturu samosprašné odrůdy 'Issai', vyvolali její multiplikaci a po dosažení dostatečného množství postranních výhonů také kořenění. Zakořenělé explantáty byly převedeny *ex vitro*. Potvrdili jsme vysokou efektivitu *in vitro* přístupu pro množení aktinidie, avšak ve fázi dopěstování v podmínkách skleníku byla masivně napadána škůdci, což vedlo k chřadnutí a potřebě opakovaných postřiků.

Klíčová slova: mikropropagace, aktinidie význačná, Issai, *in vitro*

ABSTRACT

Actinidia arguta, a liana closely related to well-known *Actinidia deliciosa*, can be cultivated in Central European conditions thanks to its frost hardiness. The fruit, called kiwi berry, offers a rich source of vitamins and minerals. Micropropagation can be successfully applied in addition to traditional techniques for this species. We established an explant culture of a self-pollinating variety 'Issai', induced its multiplication and subsequent rooting, after obtaining sufficient number of lateral shoots. The rooted explants were transferred *ex vitro*. We confirmed high effectivity of *in vitro* approach for propagation of *Actinidia*, but during further cultivation in greenhouse, it was massively attacked by pests, which led to health deterioration and repeated need of spraying.

Keywords: micropropagation, *Actinidia arguta*, Issai, *in vitro*

ÚVOD

Mezi lidmi vzrůstá poslední dobou poptávka po méně známých druzích ovoce. Některé z nich se v našich podmínkách pěstují jen obtížně, a dostupný sortiment se tak víceméně omezuje na nabídku plodů. Jiné mohou plnit i okrasnou a užitkovou funkci v zahradách. Může jít o

rostliny pozapomenuté, jež se opětovně dostávají do širšího povědomí. Na druhou stranu roste i obliba otužilých genotypů druhů exotických, které u nás bez větších problémů dlouhodobě přežívají. Do této skupiny můžeme zařadit aktinidii význačnou, *Actinidia arguta* (Siebold a Zuccarini), popínavou rostlinu příbuznou kiwi (*Actinidia deliciosa*).

Aktinidii význačně stačí v porovnání se známějším kiwi kratší vegetační doba a v zimním období snese pokles teplot až $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$. To umožňuje její pěstování ve střední Evropě. Tato aktinidie, stejně jako ostatní druhy tohoto rodu, roste velmi bujně jako liána. Ve své domovině (v severní Číně, Japonsku, Koreji a na Sibiři) šplhá až do korun stromů. Načervenalé řapíky nesou velké listy vejčitého až srdčitého tvaru. Rostliny bývají dvoudomé. Drobné nažloutlé nebo nazelenalé kvítky se u samčích rostlin sdružují do květenství. Plody, chutné zelené bobule velikosti angreštu, kterým se přezdívá mini-kiwi, se doporučuje sklízet včas, protože po dozrání rychle opadávají. V podmínkách ČR se bobule sklízí koncem října. Dobře se uplatní přímo syrové, na rozdíl od běžného kiwi druhu *Actinidia deliciosa* se konzumují vcelku i s hladkou slupkou. Hodí se rovněž k výrobě šťáv, džemů, sušeného ovoce i vína. Druh se pro domácí potřebu pěstoval od 19. století a již tehdy probíhaly snahy o šlechtění. Významnější komerční výsadby však dosud nevznikly. Pozornost je třeba věnovat značným nárokům na závlahu a bezpodmínečné potřebě kvalitní opory. Z klasických metod množení se pro aktinidii hodí zejména řízkování a hřížení (Dlouhá *et al.* 1995; Janick a Paull 2008, Horák *et al.* 2019).

Aktinidie význačná se může stát hostitelem řady škůdců. Na Novém Zélandu, kde se hojněji pěstuje např. na severním pobřeží severního ostrova, bylo v různých ročních obdobích popsáno napadení housenkami obalečů, třásněnkami, vlnatkami nebo štítenkami (McKenna *et al.* 2009).

Mini-kiwi je zdrojem řady zdravích prospěšných látek. Obsahuje velké množství vitamínu C, draslík, vápník, zinek, lutein, fenoly a mimořádně vysoké množství myo-inositolu. Jsou zmiňovány jeho blahodárné účinky při některých onemocněních gastrointestinálního traktu, uvádí se i protizánětlivé působení (Latocha 2017). Z plodů bylo izolováno množství látek, které se v plodech klasického kiwi druhu *Actinidia deliciosa* nevyskytují (Matich *et al.* 2003).

Mezi odrůdami mini-kiwi vyniká 'Issai', kříženec druhů *Actinidia arguta* a *Actinidia rufa* (Medic *et al.* 2021). Jedná se o odrůdu hexaploidní, což u této aktinidie není příliš obvyklé (Janick a Paull 2008). Z praktického pohledu významnějším je fakt, že na rozdíl od ostatních dokáže 'Issai' tvořit plody i partenokarpicky, takže k zajištění úrody není třeba vysazovat více jedinců. Takto vzniklé plody bývají navíc bezsemenné (Mizugami *et al.* 2007). Naplno se u nich projeví přidaná hodnota konzumace slupky. Ta totiž u této odrůdy vykazuje nejen vysoký obsah kyseliny askorbové, nýbrž také mimořádně vysoké celkové antioxidační vlastnosti (Horák *et al.* 2019).

Druh *Actinidia arguta* lze úspěšně kultivovat *in vitro* (Călugăru-Spătaru *et al.* 2014, Hameg *et al.* 2017, 2018). Mikropropagační techniky představují mocný nástroj k rychlému vegetativnímu množení. Podaří-li se nalézt vhodné podmínky sterilizace, založení kultury, multiplikace, zakořenění a převodu *ex vitro*, skýtá tento přístup jedinečnou možnost, jak v krátkém čase získat velké množství geneticky identických rostlin.

MATERIÁL A METODY

V březnu roku 2022 byla z listových pupenů rostliny *Actinidia arguta* 'Issai' založena explantátová kultura v *in vitro* podmínkách. Pupeny byly nejprve ponořeny do destilované vody, dále sterilizovány v 0,15% roztoku HgCl_2 po dobu jedné minuty a poté dvakrát

propláchnuty v destilované vodě. Získaný materiál byl kultivován ve 100mL Erlenmeyerových baňkách s 30 mL živného média (MS) dle Murashige a Skoog (1962). Interval mezi pasážemi činil jeden měsíc. Kultivační médium obsahovalo 6,5 g/L agaru VWR, 30 g/L sacharózy, 4 mg/L kyseliny askorbové, 1,5 mg/L 6-benzylaminopurinu (BAP) a 0,1 mg/L kyseliny indol-3-máselné (IBA). Hodnota pH byla upravena pomocí pH metru na 5,7. Materiál (obrázek č.1) byl uchováván v kultivační místnosti, kde byla nastavena fotoperioda po 12 hodinách. Denní teplota dosahovala v úrovni pěstebních polic cca 26 °C a v noci se snížila na cca 22 °C.

Obrázek 1. *Actinidia arguta* 'Issai' po měsíci růstu na multiplikačním médiu

Figure 1. *Actinidia arguta* 'Issai' after one-month growth on medium for multiplication

(autor fotografie: Alexandra Slámová)

Po několika kultivačních cyklech byla kultura přepasážována na zakořeňovací média. Tato média obsahovala v základu poloviční množství makro a mikroprvků než v klasickém multiplikačním MS. Oproti tomu množství železa bylo použito dvojnásobné. Byla porovnávána dvě média, lišící se fytohormonálním složením: první obsahovalo 1 mg/L kyseliny 1-naftyloctové (NAA), zatímco do druhého se přidával 1 mg/L IBA. Ostatní komponenty byly přidávány ve stejném množství jako u klasického MS a totéž platilo pro úpravu pH.

Pro zpracování a analýzu statistických dat byl použit program MS Excel, kde byly spočítány popisné statistiky a vytvořen graf se směrodatnými odchylkami.

Jakmile došlo k dostatečnému zakořeňování, byly rostliny převedeny do *ex vitro* podmínek. Pro tyto účely byly použity mini sadbovače naplněné klasickým zahradním substrátem firmy AGRO CS a.s. (Říkov), do kterých byly umístěny zakořeňované rostliny. Pro lepší regulaci vlhkosti a kontrolu ventilace vzduchu bylo použito víko na sadbovači s regulovatelnými ventilačními otvory. Sadbovače byly umístěny do fytotronu POL-EKO (Wodzisław Śląski, Polsko) s vlhkostí nastavenou na 40 % (obrázek č. 2). Ve fytotronu byla nastavena fotoperioda na 16 hodin dne (22 °C) a 8 hodin noci (18 °C). Po aklimatizaci a zesílení rostlin došlo k jejich

přesunutí do skleníku a přesazení do objemnějších květináčů. Kvůli poléhavému vzrůstu byla aktinidiím přidána podpora v podobě bambusových tyček.

Obrázek 2. Zakrytý sadbovač ve fytotronu

Figure 2. Covered seedbed in the phytotron

(autor fotografie: Matěj Semerák)

Ve skleníku byla pravidelně regulována zvlhka postřikem z hadice, naplavováním pěstebních stolů a posléze po vlně tropických teplot formou mlhoviny. V letních měsících byly rostliny napadeny sviluškami a mšicemi, a proto bylo nutné použít chemické postřiky proti daným škůdcům (střídavě Milbeknock, Omite, Vermitec, Sanmite) a v pravidelných intervalech je nadále aplikovat, aby nedošlo k opětovnému rozmnožení a následnému zamoření rostlin. Dále byl také aplikován fungicid Flint Plus. Rostliny byly také pravidelně přihnojovány přípravky Hycol či Kristalon.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Celkově bylo nasazeno 17 listových pupenů. Z tohoto množství bylo možné použít 10 pupenů k založení explantátové kultury, u zbylých došlo ke kontaminaci. Z těchto údajů vyplývá, že úspěšnost při založení tkáňové kultury *Actinidia arguta* 'Issai' byla 59 %. Kultivace na multiplikačním médiu probíhala bez problémů a materiál se velmi dobře množil, multiplikační koeficient činil cca 4. Médium, které se v naší laboratoři standardně používá, vyvolalo zcela dostačující tvorbu postranních výhonů, tudíž nebylo nutné jeho složení nijak upravovat. Potvrdila se tak bezproblémová multiplikace tohoto druhu (Călugăru-Spătaru *et al.* 2014, Hameg *et al.* 2017, 2018). Při prodloužení subkultivačního intervalu z obvyklých 4 (obrázek č. 1) na 6 týdnů se dokonce vytvářely kořeny bez kalusu na klasickém multiplikačním médiu.

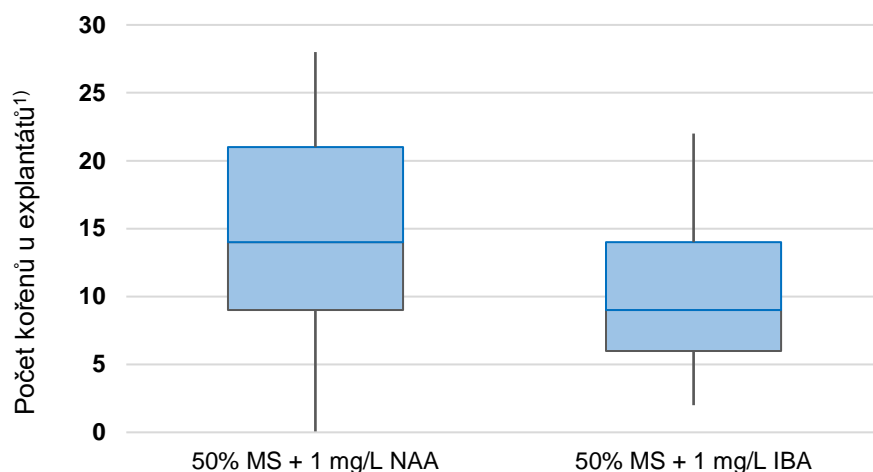
Naopak po převedení materiálu na zakořeňovací média došlo k vytvoření kalusů, ze kterých vyrůstaly kořeny, nezávisle na typu použitého média. Výskyt kalusu není žádoucí (Welander 1983), takže by v úvahu přicházela vhodná úprava poměru fytohormonů. Tyto poznatky

naznačují, že by se do zakořeňovacích médií nemusely přidávat auxiny v množství 1 mg/L, nýbrž by pro tvorbu kořenů stačily i dávky nižší.

U obou typů zakořeňovacích médií se provedlo pozorování 25 rostlin a u každé rostliny se zaznamenal počet kořenů. Použití obou druhů zakořeňovacích médií vedlo k úspěšnému zakořeňování: na médiu s 1 mg/L NAA zakořeňovalo 96 % explantátů s průměrným počtem kořenů 14,2, při použití média obsahujícího 1 mg/L IBA zakořeňoval všechny materiál a průměrné množství kořenů bylo 9,88. Minimální a maximální počet kořenů je uveden v tabulce. Z uvedeného grafu a hodnot v tabulce vyplývá, že střední hodnoty obou souborů nejsou shodné. Směrodatné odchylky obou souborů byly vysoké z důvodu rozptýlených hodnot od průměru, což lze pozorovat v tabulce i grafu. Standardní chyby průměru obou souborů by v případě vyššího počtu pozorování byly nižší, což by zlepšilo vypovídající statistickou hodnotu.

Graf. Krabicový graf porovnávající kořeňování na médiích s různými auxiny

Graph. Box plot comparing the rooting on media with various auxins

1) Number of roots in explants

Tabulka. Statistické vyhodnocení zakořeňování in vitro

Table. Statistic evaluation of in vitro rooting

	50% MS + 1 mg/L NAA	50% MS + 1 mg/L IBA
Aritmetický průměr počtu kořenů¹⁾	14,2	9,88
Směrodatná odchylka²⁾	7,22	5,03
Standardní chyba³⁾	1,45	1,01
Minimum kořenů⁴⁾	0	2
Maximum kořenů⁵⁾	28	22

1) Arithmetic average – number of roots, 2) Standard deviation, 3) Standard error, 4) A minimum of roots, 5) A maximum of roots

Následný krok převedení rostlin z *in vitro* do *ex vitro* podmínek byl úspěšný a přežilo 80 % rostlin z původního vzorku. Bohužel se v letních měsících při extrémně vysokých teplotách projevilo napadení sviluškami a jejich následné přemnožení. Na rostlinách se začaly objevovat drobné pavučiny, chloróza (tzv. žloutenka) a bělavé skvrny na listech (obrázek č. 3). Rovněž se potvrdil výskyt mšic, projevující se hlavně zkroucením listů a voskovitým povlakem na jejich povrchu. Následně docházelo k zasychání listů, posléze v některých případech i k odumírání celých rostlin (obrázek č. 4).

Obrázky 3 a 4. Počáteční stádium napadení škůdci, pokročilé stádium zasychání a odumírání
Figures 3 and 4. Initial stage of pest infestation, advanced stage of drying and dying

(autor fotografií: Boris Krška)

V souladu s McKenna *et al.* (2009) jsme pozorovali, že aktinidii význačnou může vážně ohrozit řada škůdců. Na rostlinách jiných druhů, včetně čerstvě *ex vitro* převedených, které byly pěstovány současně ve stejném skleníku, k takto devastačnímu napadení nedocházelo. Extrémně vysoké teploty, výkyvy teplot, nedostatečná cirkulace a vlhkost vzduchu a nízký predanční tlak mohou být důležitými faktory, které mohou negativně ovlivnit pěstování aktinidií ve skleníkových podmínkách a zapříčinit zavlečení a následné přemnožení nežádoucích organismů. Z těchto důvodů se jeví jako lepší varianta pěstovat aktinidie ve venkovních podmínkách, kde dochází k přirozené cirkulaci vzduchu a zajištění biologické ochrany v podobě predátorů daných škůdců. Mladé rostliny by se měly chránit před přímými slunečními paprsky, které by mohly v letních měsících spálit listy, a proto je vhodné pro ně vytvořit otevřené stínoviště s jednoduchou konstrukcí a zakryté např. plachtou. Starší rostliny je možné již vystavit slunečnímu záření a vytvořit pro ně opěrnou konstrukci, kolem které by se mohly dále popínat.

ZÁVĚR

Díky správně zvolenému sterilizačnímu činidlu byla založena životaschopná explantátová kultura. Náš experiment potvrdil poznatky mnohých již zmíněných autorů, že multiplikace této rostliny je bezproblémová, snadno se množí a lze ji tudíž doporučit jako cenný genetický zdroj do *in vitro* banky. Převod aktinidií na obsahově různá zakořeňovací média se obešlo bez komplikací a rostliny zakořenily téměř ve všech případech. Aktinidie se také velmi dobře aklimatizovala v sadbovačích.

Největší problém se vyskytl při převodu do skleníku, kde ji v letních měsících vlivem vysokých teplot a dalších faktorů napadli škůdci. Aktinidie se tak jeví jako velmi citlivé vůči napadení škůdci a mikroklimatickým faktorům v porovnání s ostatními druhy rostlin bezproblémově pěstovaných ve skleníku. Proto doporučujeme její pěstování spíše ve venkovních přirozených podmínkách. Jedná-li se o rostliny namnožené *in vitro*, bude u mladých rostlin nezbytné zastínění a následné postupné odkrytí u starších rostlin. Pro pěstování ve skleníku by bylo nutné přistoupit k zavedení druhově specifických podmínek pro aktinidie.

Jelikož se jedná o popínavou rostlinu, je nutné jí od počátku poskytnout nejprve dočasnou oporu a poté pevnou opěrnou konstrukci. Odrůda 'Issai' je samosprašná a mrazuvzdorná. Plody jsou zdravé i chutné a lze je konzumovat syrové nebo uplatnit při výrobě domácích produktů. Pro tyto vlastnosti by se z ní mohla stát pro zahrádkáře a pěstitele atraktivní a žádaná komodita. Zároveň její značný potenciál spočívá v kultivaci v *in vitro* podmínkách a mikropropagaci.

PODĚKOVÁNÍ

Výsledek byl vytvořen za podpory projektu institucionální podpory RO1523 (MZe).

LITERATURA

- CĂLUGĂRU-SPĂTARU T., R. IVANOVA a A. DASCALIUC. *In vitro multiplication and cultivation of Actinidia arguta in the Republic of Moldova*. Online. Biologija. 2014, 59: 301–308.
Dostupné z: <https://doi.org/10.6001/biologija.v59i3.2793>. [citováno 2023-09-17].
- DLOUHÁ, J., M. RICHTER, P. VALÍČEK a P. LIŠKA. *Ovoce*. 1. čes. vyd. Praha: Aventinum, 1997, ©1995. 223 s. Krystal. ISBN 80-7151-768-2.
- HAMEG, R., T. ARTETA, P. GALLEGO a M.E. BARREAL. *Selecting an efficient proliferation medium for Actinidia arguta 'Issai' explants*. Online. Acta Horticulturae. 2018, 1218: 565–572.
Dostupné z: <https://doi.org/10.17660/ActaHortic.2018.1218.77>. [citováno 2023-08-31].
- HAMEG, R., P. GALLEGO a M.E. BARREAL. *In vitro establishment and multiplication of hardy kiwi (Actinidia arguta 'Issai')*. Online. Acta Horticulturae. 2017, 1187: 51–58.
Dostupné z: <https://doi.org/10.17660/ActaHortic.2017.1187.6>. [citováno 2023-09-10].
- HORÁK, M., P. ŠNURKOVIČ, I. ONDRÁŠEK, J. BALÍK a V. SRILAONG. *Comparison of some physico-chemical parameters of kiwiberry (Actinidia arguta) cultivars from a cold climate*. Online. Folia Horticulturae. 2019, 31(2): 375–383. Dostupné z: <https://doi.org/10.2478/fhort-2019-0030>. [citováno 2023-09-01].
- JANICK, J. a R.E. PAULL. *The Encyclopedia of Fruit & Nuts*. CABI Publishing, 2008.
- LATOCHA, P. *The Nutritional and Health Benefits of Kiwiberry (Actinidia arguta) – a Review*. Online. Plant Foods for Human Nutrition. 2017, 72(4): 325–334. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11130-017-0637-y>. [citováno 2023-08-17].

- MATICH, A.J., H. YOUNG, J.M. ALLEN, M.Y. WANG, S. FIELDER, M.A. McNEILAGE, a E.A. MacRAE. *Actinidia arguta: Volatile compounds in fruit and flowers*. Online. Phytochemistry. 2003, 63(3): 285–301. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0031-9422\(03\)00142-0](https://doi.org/10.1016/S0031-9422(03)00142-0). [citováno 2023-09-21].
- McKENNA, C., S. DOBSON a J. PHARE. *Insect Pests of Kiwifruit. The insect pest complex of Actinidia arguta kiwifruit*. Online. New Zealand Plant Protection. 2009, 62: 262–267. Dostupné z: <https://doi.org/10.30843/nzpp.2009.62.4793>. [citováno 2023-08-14].
- MEDIC, A., M. HUDINA a R. VEBERIC. *The effect of cane vigour on the kiwifruit (Actinidia chinensis) and kiwiberry (Actinidia arguta) quality*. Online. Scientific Reports. 2021, 11: 12749. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/s41598-021-92161-8>. [citováno 2023-09-05].
- MIZUGAMI, T., J.G. KIM, K. BEPPU, T. FUKUDA a I. KATAOKA. *Observation of parthenocarpy in Actinidia arguta selection „Issai”*. Online. Acta Horticulturae. 2007, 753: 199–204. Dostupné z: <https://doi.org/10.17660/ActaHortic.2007.753.22>. [citováno 2023-08-15].
- MURASHIGE, T. a F. SKOOG. *A revised medium for rapid growth and bioassays with tobacco tissue cultures*. Online. Physiologia Plantarum. 1962, 15(3): 473–497. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1399-3054.1962.tb08052.x>. [citováno 2023-08-02].
- WELANDER, M. *In vitro rooting of the apple rootstock M-26 in adult and juvenile growth phases and acclimatization of the plantlets*. Online. Physiologia Plantarum. 1983, 58(3): 231–238. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1399-3054.1983.tb04174.x>. [citováno 2023-08-23].